

ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Бербец Віталій Васильович

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

За всієї багатоманітності національних культур одним із найважливіших спільних для них чинників є цінність праці як засобу існування людини в світі та засобу виховання підрастаючих поколінь. Споконвічно перші заповіді та настанови дітям стосувалися саме підготовки до майбутньої трудової діяльності. Вже на етапі патріархальної родової общини з'являється потреба у вихованні як спеціальній діяльності, спрямованій на підготовку до здобування засобів для виживання.

Трудове виховання охоплює ті сторони виховного процесу, де формуються трудові дії, складаються виробничі відносини, вивчаються знаряддя праці та способи їх використання. Праця в процесі виховання виступає і як провідний чинник розвитку особистості, і як спосіб творчого освоєння світу, набуття досвіду посиленої трудової діяльності в різних сферах праці, і як невід'ємний компонент загальної освіти, і як настільки ж невід'ємна частина фізичного та естетичного виховання.

Політехнічна освіта направлена на ознайомлення з основними принципами всіх виробництв, засвоєння знань про сучасних виробничих процесах і відносинах. Її головні завдання – прищеплення любові до праці та поваги до людей праці, ознайомлення учнів з основами сучасного промислового і сільськогосподарського виробництва, будівництва, транспорту, сфери обслуговування, формування інтересу до виробничої діяльності, розвиток технічних здібностей, нового економічного мислення, винахідливості, почав підприємництва, формування трудових навичок і вмінь. Правильно поставлене політехнічна освіта розвиває працьовитість, дисциплінованість, відповідальність, готує до усвідомленого вибору професії.

З огляду на вищезазначене метою доповіді є обґрунтування значення трудового виховання підлітків для забезпечення професійного самовизначення на уроках технологій.

Оскільки зазначена тема є актуальною для педагогічної теорії та практики, дану проблематику досліджували та описували у своїй працях Д.О.Закатнов, І.В. Жирноклєєв, О.М. Коберник, В.М. Мадзігон, О.В. Мельник, В.К. Сидоренко, В.П.Тименко, Д.О.Тхоржевський, М.С.Янцур та інші.

Праця, як відомо, є джерелом і важливою передумовою фізичного та соціально-психічного розвитку особистості. Як відомо, трудове виховання – процес залучення школярів до різноманітних педагогічно організованих видів суспільно корисної праці з метою передання їм певного виробничого досвіду, розвитку в них творчого практичного мислення [3]. Трудове виховання визначається багатьма факторами і в загальноосвітніх навчальних закладах забезпечується системою засобів, які охоплюють всі знання навчально-виховної роботи, а також зовнішньою діяльністю школярів: родинним середовищем, навчальним колективом та засобами масової інформації. Завдання трудового виховання зумовлені потребами існування, самоутвердження і взаємодії людини в суспільстві та природному середовищі.

Сучасні освітні стратегії забезпечують стійку тенденцію до інтелектуалізації процесу технологічної підготовки школярів, наповнення його творчою проектно-технологічною діяльністю, а не лише формуванням трудових вмінь та навичок. Усі ці особливості має враховувати вчитель трудового навчання, адміністрація загальноосвітнього навчального закладу та родина.

Зміст трудового виховання визначається навчальною програмою з трудового навчання та технологій для кожного класу. Вчителю трудового навчання слід пам'ятати що його особливості відображають поняття «трудова свідомість», «досвід трудової діяльності», «активна трудова позиція».

Трудова свідомість особистості окреслена уявленнями про ставлення до праці, участі у суспільно корисній праці, усвідомлення необхідності трудового

самовдосконалення, систему знань, трудових умінь і навичок, з'ясування ролі праці у виборі майбутньої професії.

Досвід навчально-трудової діяльності повинен забезпечити систему загальних умінь і навичок, необхідних у повсякденному житті, праці, об'єктивного оцінювання результатів своєї праці та самооцінювання, вмінь і навичок систематичної, організованої, посильної суспільно корисної праці, узагальнення набутого досвіду.

Проектуючи процес трудового виховання школярів науковцями виокремлено сукупність компонентів, які розвиваються і взаємодіють, утворюючи при цьому певну цілісність і системну якість, що передбачає мотиваційний, когнітивний та практичний складники.

Мотиваційний компонент виявляється передусім у бажанні школярів працювати, у почутті задоволення від праці. В свідомості особистості очікуваний і досягнутий результат праці, її процес дедалі тісніше пов'язується з творчим задумом, з потребою у самовизначенні, самореалізації, з ідеєю служіння людям. Мотиви праці учнів повинні пробуджувати прагнення до самореалізації, взаємодопомоги, бажання бути потрібним і корисним людям. У результаті сформованості як зовнішніх, так і внутрішніх мотивів останні не лише включають особистість у трудову діяльність, а й стають її потребою.

У когнітивному компоненті трудової вихованості школярів основним критерієм є виявлення у них глибоких та міцних суб'єкт-об'єктних знань, рівня осмислення виробничого досвіду та розуміння елементів ринкових відносин (менеджменту, маркетингу, акціонування тощо), а також усвідомлення необхідності технологічної дисципліни та комерційних знань. Цей компонент, природно, включає групу суб'єкт-суб'єктних знань, необхідних учневі для оптимального виконання як навчальної, так і трудової діяльності. Основним критерієм у їх вимірах є глибина та міцність [2].

У практичному компоненті ставлення до праці суттєвим є виявлення передусім точних умінь і навичок. Це – суб'єкт-об'єктні вміння, серед яких мають домінувати загальнотрудова; навички економної роботи, вміння,

пов'язані з плануванням, регулюванням та контролем навчально-трудової діяльності; навички самоконтролю; творчі вміння та навички; комерційні навички (рахунку вартості, витрат і прибутку тощо).

Шкільною практикою доведено що складовою частиною трудового виховання є професійна орієнтація учнів – обґрунтована система допомоги (соціально-економічної, психолого-педагогічної, медико-біологічної, виробничо-технічної) учням у виборі професії відповідно до здібностей, нахилів і ринку праці.

Професія, яка відповідає інтересам і нахилам людини, викликає у неї задоволення. Особиста значущість професії, підвищується, якщо вона престижна, має творчий характер, високо оцінюється матеріально.

Світ професій досить рухливий. Одні професії відходять у минуле, інші – з'являються. Тому учні потребують різносторонньої інформації про професії, кваліфікованої поради на етапі вибору життєвого шляху, підтримки та допомоги на початку професійного становлення.

Оволодіння знаннями, уміннями та навичками, необхідними для свідомого вибору професії, для розвитку здібностей і нахилів, відбувається успішно завдяки поєднанню двох шляхів:

1. **Обов'язкові** для всіх передбачені програмою заняття. Навчальний елемент предметно-перетворювальної діяльності поступово все більше поєднується з продуктивним: виготовляються наочні посібники, прилади, механізми, моделі, інструменти. Вміння і навички спрямовуються на працю в умовах використання сучасної техніки, при цьому для дівчаток добираються трудові завдання, які вимагають меншого фізичного напруження, але більшої точності, конструкторської майстерності.

2. **Другий**, не менш важливий, шлях підготовки до професійної діяльності і всебічного розвитку – праця за бажанням і вибором вихованця, відповідно до його задатків, інтересів, нахилів. Наприклад, слід організувати різноманітні гуртки, в яких вихованці об'єднуються і за віком, і за інтересами. Переступивши поріг школи, дитина потрапляє в атмосферу різноманітної

творчої праці. Немає жодного допитливого школяра, який не працював би в гуртку за своїм вибором, при цьому діти працюють разом з підлітками, підлітки – разом з юнаками і дівчатами. Працюють гуртки, як правило, на основі принципу самодіяльності, старші учні керують молодшими.

Слід зауважити, що свідомий вибір професії передбачає якомога ширшу обізнаність учня про види професійної діяльності, професії та спеціальності, їх особливості, здатність співставити свої можливості з професійними вимогами, врахувати потреби суспільства в кадрах певних спеціальностей.

Отже, однією з ключових проблем сучасної школи, є її перебудова до нової сучасної технологічної підготовки та трудового виховання учнівської молоді, пошук нових нестандартних підходів у навчальному та виховному процесі, новаторський рівень вирішення завдань підготовки молоді до подальшого соціального та професійного життя, які б розкривали перспективні шляхи модернізації освіти.

Література

1. Білецька І.О. Методи і засоби особистісно орієнтованого виховання : навчально-методичний посібник / І.О.Білецька, О.М.Коберник. – Умань : КопіЦентр, 2009. – 135 с.
2. Левківський М.В. Критерії та рівні розвитку відповідального ставлення до праці / М.В.Левківський // Рідна школа – 1993. – №11-12 – С.54-56.
3. Фіцула М.М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2002. – С. 278.